Variabilita: Proměnlivé ve tvaru listů. Tato subspecie se vyznačuje relativně nejširšími listy, ale vzácně byly sbírány i rostliny s listy až 4× delšími než širokými. Podobné úzkolisté typy nelze podle tvaru listů odlišit od subsp. *album*, někdy se dokonce blíží subsp. *austriacum*.

Ekologie a cenologie: Poloparazit na *Abies alba*, především při dolní hranici jejího výškového rozšíření; v zahradách a parcích i na dalších pěstovaných druzích jedlí. Uměle se podařilo infikovat semeny rostlin této subspecie i *Larix kaempferi* a *Acer saccharinum*.

Rozšíření v ČR: Těžiště výskytu v mezofytiku, zvláště v podhůří pohraničních hor. Častěji především na v. a sv. Moravě, v Orlických horách, na Českomoravské vrchovině a v podhůří Šumavy. S ústupem jedle zanikla většina lokalit v sz. Čechách. Na velkých územích téměř nebo úplně chybí (např. skoro celé stř. Čechy a jv. Morava), v termofytiku prakticky jen při hranicích s mezofytikem (min.: Zahrádky u České Lípy, údolí Peklo, ca 260 m; Raduň u Opavy, 280 m). V oreofytiku s výjimkou Orlických hor a Šumavy (max.: Prášilské jezero, ca 1 100 m) nezjištěno.

T: 4b. Lab. střed. (Ústí nad Labem, 1902), 6. Džbán, 15. Vých. Pol., 16. Znoj.-brn. pah. (Miroslav), 21a. Han. pah. – **M:** 23. Smrč. (Svatá Anna u Chlumu), 25. Krušn. podh. (Bohosudov; Červený Hrádek), 26. Čes. les (Horní Folmava), 27. Tachov. bráz. (Planá u Mariánských Lázní), 29. Doup. vrchy (Krupice), 30b. Rak. kotl. (Rakovník), 31. Plz. pah., 32. Křivokl., 33. Branž. hv., 34. Plán. hřeb. (Libákovice, †), 35a. Holoubk. Podbrd. (Volduchy), 37. Šum.-novohr. podh., 38. Bud. pán., 39. Třeboň. pán. (Chlum u Třeboně), 41. Stř. Povlt. (kaňon Vltavy na Písecku), 45. Verneř. střed. (Děčín), 47. Šluk. pah. (Šluknov; Království, pravděpodobně †), 49. Frýdl. pah., 53a. Českolip. kotl. (údolí Peklo u Zahrádek), 53c. Českodub. pah. (Hodkovice nad Mohelkou), 55. Čes. ráj (Lochov; Modelov), 59. Orl. podh., 60. Orl. opuky, 61a. Dol. Poorl. (Opočno), 61b. Týnišť. úv. (Čestice), 63. Českomor. mezih., 66. Hornosáz. pah. (Chotěboř), 67. Českomor. vrch., 68. Mor. podh. Vysoč., 69a. Železnoh. podh. (Horka; Práčov; Rabštejnská Lhota), 70. Mor. kras, 71. Drah. vrch., 73. Hanuš.-rychleb. vrch. (Zábřeh), 74b. Opav. pah. (Nový Dvůr u Opavy; Raduň), 75. Jes. podh., 76a. Mor. brána vl., 78. B. Karp. les., 79. Zlín. vrch., 80a. Vset. kotl. (Rožnov pod Radhoštěm), 80b. Veřov. vrchy (Mořkov), 81. Host. vrchy, 82. Javorn., 84a. Besk. podh. (Frenštát pod Radhoštěm; Trojanovice). – **O:** 88b. Šum. pláně (Prášilské jezero), 88f. Želnav. hor., 88h. Svatotomáš. hor., 95. Orl. hory.

Celkové rozšíření: Evropa stř. a jv. na západ po Alpy a Vogézy, izolovaný výskyt v Pyrenejích; na sever po jv. Německo a j. Polsko, přibližně po hranici přirozeného výskytu jedle; ukrajinské Karpaty, Balkán; Kavkaz, Malá Asie. – Mapy: AFE 1976: 113.

Ordo *Elaeagnales* – hlošinotvaré

123. *Elaeagnaceae* Juss. – hlošinovité *)

Lit.: Servettaz C. (1909): Monographie des Eléagnaces. Beih. Bot. Cbl. 25/2:1–420.

Stromy nebo keře s hvězdovitými nebo štítkovitými trichomy. Listy střídavé, někdy vstřícné, jednoduché, celistvé, bez palistů. Květy oboupohlavné nebo jednopohlavné, jednotlivé nebo v hroznech, většinou 4četné, bezkorunné, zpravidla s trubkovitou nebo pohárkovitou češulí; tyčinky 4–10, pylová zrna triporátní s ± vystouplými pory, nebo trikolporátní; gyneceum apokarpní, monomerické, semeník svrchní s 1 anatropickým vajíčkem. Plod oříšek obalený zdužnatělou češulí, připomínající peckovici. – 3 rody s 45–50 druhy, převážně v subtropech a mírném pásu, méně v tropech s. polokoule.

Poznámka: Pro zástupce čeledi *Elaeagnaceae* je význačný obsah L-quebrachitu a kyseliny ellagové. Obecně rozšířeny jsou leukoanthocyanidiny a kyselina ferulová, z flavonolů byly zjištěny např. kvercetin a kempferol. Významné jsou i indolové alkaloidy; semena jsou bohatá oleji.

1a Mnohomanželné dřeviny; květy na letorostech, kalich 4cípý ..... **1. *Elaeagnus***
b Dvoudomé dřeviny; květy na loňských větévkách, kalich dvoucípý ..... **2. *Hippophae***

1. *Elaeagnus* L. – hlošina

Elaeagnus Linnaeus Sp. Pl. 121, 1753.

Lit.: Kozlovskaja V. N. (1958): Obzor vidov roda Elaeagnus L. vstrečajuščichsja na territorii SSSR. Fl. Sist. Vysš. Rast. 12: 84–131. – Mottl J. (1972): Česká oliva – hlošina úzkolistá. Včelařství 25:128. – Dostálek J. (1978): České olivy. Živa 26:131. – Krejčík V. (1978): Zajímavosti. Česká oliva. Naše Lieč. Rastl. 15:92–95.

Opadavé nebo vždyzelené stromy a keře. Listy střídavé, kryté stříbřitými nebo hnědými šupinovitými trichomy. Květy po 1–3 v úžlabí listů na letorostech, oboupohlavné nebo oboupohlavné a samčí na jedné rostlině, češule zvonkovitá nebo trubkovitá, kalich 4cípý, tyčinky 4. Plody elipsoidní, pecka 8žebrá. – 40 druhů v j. Evropě, Asii a Severní Americe. – Entomogam. Endozoochor.

*) Zpracoval J. Koblížek

Searchable PDF created by OCR.space (Free Version)

1. ***Elaeagnus angustifolia*** L. – hlošina úzkolistá („česká oliva") Tab. 103/3

Elaeagnus angustifolia LINNAEUS Sp. Pl. 121, 1753.

Opadavý strom 5–10 m vys., někdy keř, s kmenem často křivým nebo nakloněným do 30 cm v průměru; borka podélně brázditá, třásnitě odlupčivá. Letorosty stříbřité, kryté štítkovitými trichomy, starší větve červenohnědé, často trnité; pupeny vejcovité, stříbřité. Listy vejčitě kopinaté až úzce kopinaté, čepel 2–10 cm dl., 0,5–2,0 cm šir., zpočátku oboustranně stříbřitá, později svrchu zelená, na rubu trvale stříbřitá, hustě pokrytá štítkovitými trichomy. Květy po 1–3 v úžlabí listů, zvonkovité, 5–9 mm dl., vně hustě pokryté stříbřitými trichomy, uvnitř žlutavé. Plody elipsoidní, 8–15 mm dl., žlutohnědé, kryté stříbřitými trichomy, dužina moučnatá, pecka 6–10 mm dl. U pěstovaných forem plody 20–30 mm dl.

$2n = 28$ (extra fines)

Poměrně často vysazována v parcích a zahradách, nejhojněji na j. Moravě, ojediněle zplaňuje. V Čechách poprvé vysazena v r. 1835 (Praha, Královská obora). Přirozeně je rozšířena od Středozemí přes Malou Asii, Kavkaz, evropské Rusko, z. Sibiř, Střední Asii do Mongolska, Číny a Himálaje. – Mapy: KRÜSSMANN Evrop. Dřeviny 67, 1978 (neúplný areál); MEUSEL et al. 1978:296.

Světlomilná dřevina odolná k suchu a imisím. Vhodná jak pro městské výsadby, tak i do remízků. Netrpí chorobami ani okusem zvěří.

Poznámka: V parcích a v posledních letech také kolem silnic a dálnic je vysazována hlošina stříbrná – *Elaeagnus commutata* BERNH. ex RYDB. Je to netrnitý keř hojně tvořící kořenové výběžky, s letorosty skořicově hnědými. Pochází ze Severní Ameriky. Zřídka je v parcích pěstována hlošina okolíčnatá – *Elaeagnus umbellata* THUNB. Je to keř 2–4 m vys., často trnitý, s listy podlouhle eliptickými, 3–7 cm dl., na okraji zvlněnými, na rubu s hnědými šupinovitými trichomy. Plody jsou téměř kulovité, za zralosti červené. Je domácí v Číně a Japonsku.

2. *Hippophae* L. – rakytník

Hippophae LINNAEUS Sp. Pl. 1023, 1753.

Lit.: VESELÝ R. (1963): Rakytník úzkolistý, krásná a užitečná rostlina. Živa 11:78–79. – ROUSSI A. (1971): The genus Hippophaë L. A taxonomic study. Ann. Bot. Fenn. 8:177–227. – VALÍČEK R. (1978): Rakytník. Perspektivní léčivá rostlina. Naše Lieč. Rastl. 15:135–137. – [Anonymus] Pg (1979): Rakytník, jeho význam a racionální reprodukce. Lesn. Aktuality ze Světa 15/9–10: 56–58. – [Anonymus] OR (1980): Rakytník žlaznatý – nedoceněný keř. Lesn. Pr. 59:186–187. – [Anonymus] RK (1988): Rakytník řešetlákový – ochrana proti erozi svahů ve vyšších polohách. Ochr. Tvorba Život. Prostředí 10/5:29–30.

Dvoudomé opadavé dřeviny. Listy střídavé. Květy jednopohlavné na loňských větévkách, samčí s češulí kratší než cípy kalicha, tyčinky 4, samičí s češulí delší než cípy kalicha. Plod nepravá peckovice, pecka s 1 podélnou brázdou. – 3 druhy v Evropě a Asii. – Entomogam. Endozoochor.

1. ***Hippophae rhamnoides*** L. – rakytník řešetlákový (rakytník úzkolistý) Tab. 103/1

Hippophae rhamnoides LINNAEUS Sp. Pl. 1023, 1753.

Trnitý keř nebo strom 6(–10) m vys., s černohnědou šupinatou borkou. Letorosty kryté stříbřitými šupinovitými a hvězdovitými trichomy, později rezavě hnědé, na konci často trnité. Pupeny téměř kulovité, 2–3 mm dl., šupiny bronzově hnědé. Listy čárkovitě kopinaté až čárkovité, celokrajné, čepel 2–8 cm dl., 0,2–0,6(–0,8) cm šir., svrchu hnědozelená, na rubu hnědavě až žlutostříbřitě plstnatá, s hvězdovitě šupinovitými trichomy, na okraji slabě podvinutá, řapík kratičký. Květy hnědavě zelené, samčí v kláscích na bázi letorostů, 3–4 mm dl., 3,0–3,5 mm šir., samičí květy ve svazečcích po 2–5 v paždí letorostů, 2,5–4,0 mm dl., asi 1,5 mm šir. Plody elipsoidní až téměř kulovité, 0,6–1,0 cm dl., 0,3–0,6 cm šir., oranžové; pecka tmavohnědá až téměř černá, lesklá. III–IV (před rašením nebo zároveň s rašením listů). Ff.

$2n = 24$ (extra fines)

Poměrně často vysazován v parcích, zahradách a na sídlištích, nejhojněji ve v. Čechách a na j. Moravě. V Čechách poprvé vysazen v r. 1835 (Praha, Královská obora). Přirozený areál velmi disjunktní. Pobřeží z. Evropy a Skandinávie až po 68° s.š., Alpy, Apeniny, Karpaty. Malá Asie, Kavkaz, pohoří Střední Asie a j. Sibiře, Mongolsko, Himálaj, Tibetská plošina, Severočínská hornatina. – Mapy: KRÜSSMANN Evrop. Dřeviny 71, 1978; MEUSEL et al. 1978:296; HULTÉN NE 1986:655. Světlomilná dřevina odolná k mrazu, suchu i imisím. Vhodná jak pro městské výsadby, tak i pro remízky. Vyznačuje se silnou kořenovou výmladností. Melioračně dřevina zlepšující půdu, na kořenech má nitrogenní baktérie. Plody mají vysoký obsah vitaminu C. Velkoplodé kultivary jsou pěstovány jako ovoce např. v Německu, na Sibiři a pokusně i v ČR.

Poznámka: Třetím rodem čeledi je rod šeferdie – *Shepherdia* NUTT., charakterizovaný vstřícně postavenými listy a jednopohlavnými květy. Zahrnuje 3 druhy v Severní Americe. V arboretech bývá ojediněle vysazována šeferdie stříbřitá – *Shepherdia argentea* NUTT. Je to keř až nízký strom s podlouhle kopinatými, oboustranně stříbřitými listy a červenými elipsoidními plody, které jsou jedlé.

Searchable PDF created by OCR.space (Free Version)

Tab. 103: 1 *Hippophae rhamnoides*, větvička s plody. – 2 *Fraxinus ornus*, kvetoucí větvička, 2a – květ, 2b – plod. – 3 *Elaeagnus angustifolia*, 3a – květ, 3b – větvička s plody.

Searchable PDF created by OCR.space (Free Version)

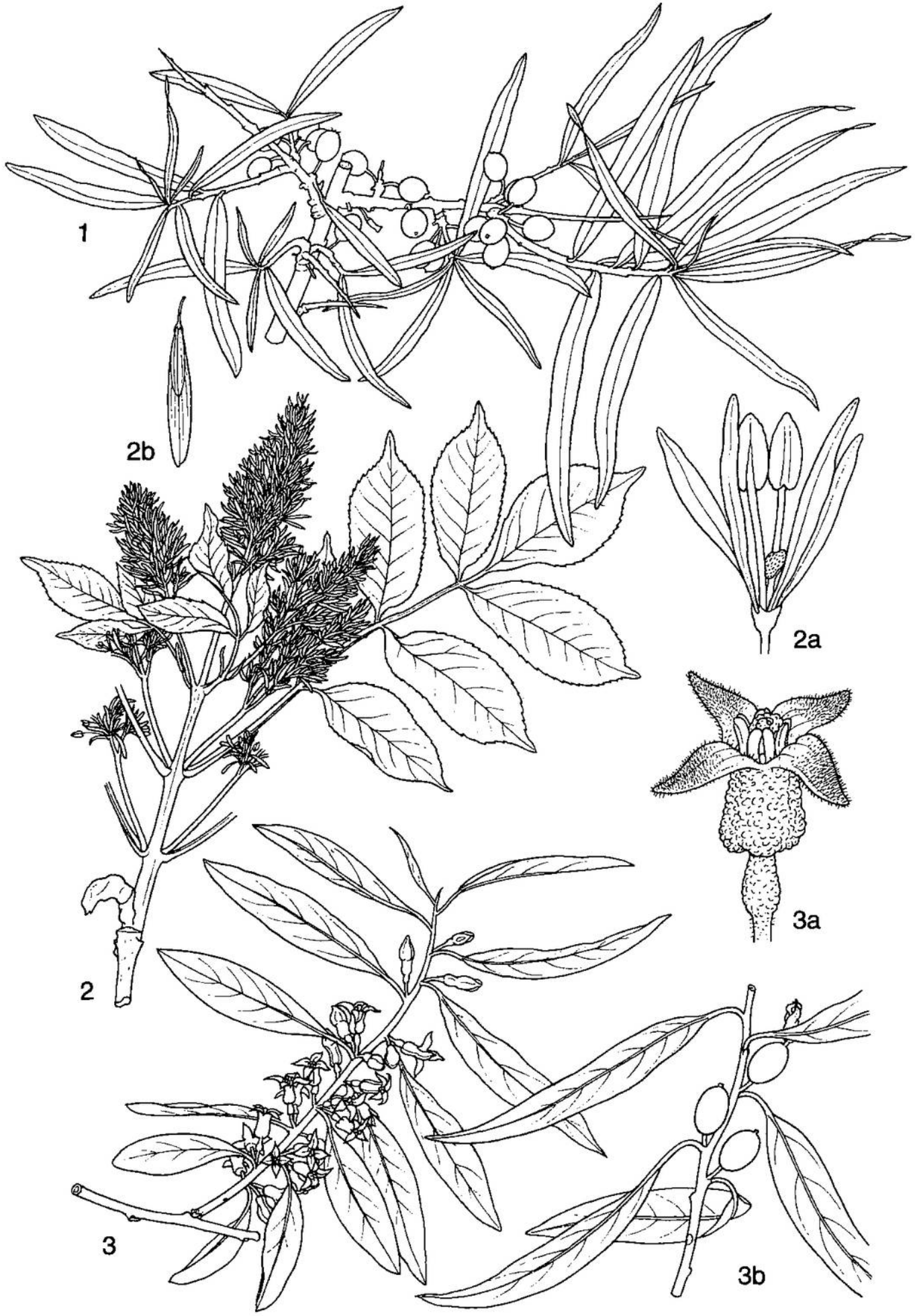

Searchable PDF created by OCR.space (Free Version)